

9. novbr. 1971.

(Manuskript)

FINANSDEBATTEN I STORTINGET

Det har i denne debatten vært rettet atskillig oppmerksomhet mot spørsmålet om hvilke konjunkturer vi kan regne med i 1972. For opplegget av den økonomiske politikken er det selvsagt av stor betydning at den baseres på en riktig vurdering av konjunktorene. Samtidig er det alltid vanskelig å bedømme dem med sikkerhet. I de foreliggende dokumenter, sist i finanskomitêens innstilling, er dette spørsmål inngående behandlet. Vi kan av dette igjen se bekreftet hvor sterkt avhengig utviklingen i Norge er av det som skjer ute. Dette gjelder særlig i Europa som vi har en så stor del av vår utenrikshandel med. I de sakkyndige vurderinger det er mulig å fremskaffe, syner det ikke å være noen grunnleggende forandring i den konjunkturbedømmelse statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet er basert på. Men det kan kanskje ha inntrått en viss tidsforskyvning. Den bedring som var ventet i en rekke land antas nå først å komme noe senere i 1972.

Nå er jeg enig med dem som i debatten har sagt at Stortinget og Regjeringen ikke kan låse seg fast til bestemte konjunkturprognoser. Her må det til enhver tid være et våkent vakthold. Skulle utviklingen ta en annen retning enn forutsatt, er det viktig at en hurtigst mulig er innstilt på å sette i verk passende tiltak for å møte en slik situasjon. Vi kan i dag kanskje si at hvis vi med sikkerhet kunne vente en ~~sterk~~^{sterk} høykonjunktur i 1972, ville det økonomisk/politiske opplegg vi nå arbeider med være for ekspansivt. Endringer i forutsetningene kan slå

ut i begge retninger og vi må være beredt til å møte dem i begge tilfelle.

Kåre Kristiansen gjorde i går noen interessante betraktninger om de nye idéer i økonomisk politikk som brøt gjennom under den store krisen for 40 år siden. Det er i sammenhengen viktig å være oppmerksom på at det gjennom alle disse 40 år har skjedd en sterk videre utvikling når det gjelder metodene i den økonomiske politikken. De midler som står til vår disposisjon i dag er både fler og mer virkningsfulle enn de som ble tatt i bruk den gangen. Det er riktig at det i dag diskuteres nye verdinormer og nye målsettinger. Jeg tror det er riktig å se dette som en videre utvikling av den politikk som har tatt form i siste generasjon. Med alle ønsker om forandringer er det ett fundamentalt punkt som står fast. Det er at en trygg arbeidsplass er forutsetningen for alle vanlige menneskers velferd og trivsel. En økonomisk politikk som skal sikre dette er like aktuell i dag som for 40 år siden. Med det vi kan vite nettopp nå, tror jeg det er mest forsvarlig å basere Stortingets vedtak om statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet på de konjunkturutsikter for 1972 som det er redegjort for.

Når vi skal vurdere våre økonomiske problemer i årene framover, vil jeg feste oppmerksomheten ved et mer grunnleggende forhold. Det er redegjort for dette i flere sammenheng, og hovedfaktoren er nevnt i komitéens felles uttalelser i finansinnstillingen. Jeg tenker på det meget sterkt økende underskott i vare- og tjenestebalansen overfor utlandet når en holder tallene for skipsfarten utenfor. I årene 1962 - 1965 var dette underskottet gjennomsnittlig 2900 mill. kroner pr. år. I den neste Stortingsperioden

var det steget til gjennomsnittlig 3900 mill. kroner pr. år, mens det er anslått å stige til gjennomsnittlig 6540 mill. kroner pr. år i årene 1970 - 1972. Den sterke stigningen i underskottet har ikke meldt seg som noe alvorlig problem fordi vi gjennom en rekke år har hatt uvanlig store valutainntekter av skipsfarten. Heller ikke for denne kan man regne med noen evig høykonjunktur, og den skjevhet som er innebygget i vare- og tjenestebalansen *gjennom* ~~gjennom~~ skipsfart kan bli meget alvorlig hvis vi skulle komme inn i en virkelig dårlig konjunktur for skipsfarten. Jeg tror det er viktig alltid å ha øye med dette forhold når vi planlegger den økonomiske politikken på litt lengre sikt.

Regjeringen har hele tiden vært klar over at med den nåværende parlamentariske situasjon ville behandlingen av statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet bli en komplisert oppgave. Da våre forslag ble utformet og lagt fram i Stortinget var vi selvsagt på det rene med at det ville bli forhandlinger om dette i Stortinget. Med bakgrunn i en del av den førte diskusjon, vil jeg gjerne understreke at dette ikke utelukkende skyldes at vi nå har en regjering uten flertall i Stortinget.

Jeg har vært med å legge fram en rekke budsjetter, også i en tid da Arbeiderparti-regjeringen hadde flertall. Det var aldri slik at et budsjett uten forandringer ble vedtatt etter Stortingets omhyggelige og detaljerte behandling av det. Med Stortingets arbeidsform måtte disse forhandlinger i Stortinget ^{denne gang} i det vesentlige bli ført i finanskomitéen og sosialkomitéen når det gjelder de hovedspørsmål som er aktuelle i forbindelse med finansinnstillingen. Vi vet fra før at en i Stortinget skal være svært forsiktig

med å etablere organer utenfor komitéene. En annen sak er det at det kan oppstå situasjoner som gjør det naturlig å søke visse kontakter. Slike kontakter må imidlertid ikke virke som om de tar saken ut av vedkommende komité's hender så lenge den fremdeles har praktiske arbeidsmuligheter. På den andre siden er det selvsagt en helt legitim affære at ansvarlige mennesker snakker med hverandre.

Det som preget situasjonen den dagen finanskomitéens innstilling skulle avgis var først og fremst stor uklarhet. Arbeiderpartiets gruppe styre, representanter for Regjeringen og representanter for vedkommende komitéfraksjoner hadde en rekke møter i dagens løp. Under et slikt møte ^{helt på dagen} ble jeg kalt ut til en konferanse med Senterpartiets leder herr Borten. Det ble en kort samtale fordi det var mest hensiktsmessig at den uklarhet som fremdeles var til stede så vidt mulig ble avklaret i første rekke i finanskomitéen. Da herr Borten sent på dagen søkte meg på Arbeiderpartiets gruppekontor var stillingen fremdeles uklar. Jeg kjente til at finanskomitéen satt sammen eller skulle sammen til et nytt møte. Den hadde med andre ord ikke uttømt sine arbeidsmuligheter.

Jeg ser på slike kontakter som lite oppsiktsvekkende, og det er, særlig når de ikke førte til realitetsdrøftelser, ikke riktig å referere nærmere fra disse korte konferanser. På dette tidspunkt var bare ett punkt klart. Det var at Arbeiderpartiets subsidiære forslag til sosiale avgifter kunne aksepteres under visse, ikke nærmere avklarte forbehold.

Fortsatt var det mest naturlig at finanskomitéen gjorde sitt arbeid.

Kort tid etter denne annen kontakt satt jeg sammen med Arbeiderpartiets gruppeleder da Guttorm Hansen ble kalt til en samtale med representantene Seip og Garbo. Den videre utvikling etter denne kontakt er vel kjent og kom til uttrykk i den foreliggende innstilling. Om dette resultat vil jeg om Venstres holdning bare si at jeg synes de i den gitte situasjon tok et forstandig standpunkt. Det dreier seg her om en konkret løsning av en konkret sak. Det eksisterer ingen form for avtaler bakenfor dette resultat. Verken fra Arbeiderpartiet eller fra Venstre skjuler det seg her noen politiske underfundigheter bak det. J

Samtaler om denne
nt er det viktigste
at et ord er et
ord.

Venstres budsjett-ordfører Garbo gjorde i går en del interessante betraktninger av mer prinsipiell karakter. Det er en rekke spørsmål som kan ligge i de forhold, men her er ikke noe verken avtalt eller bundet av budsjett-oppgjøret for 1972.

Høyres skatteforslag forteller noe om den uklare situasjon som forelå før oppgjøret. Etter partiets egne oppgaver reduseres disse skatter med 450 mill. kroner på årsbasis, 298 mill. kroner for budsjettet 1972. Samtidig ble forslaget til sosiale avgifter redusert med 342 mill. kroner. Til sammen var dette en reduksjon av skatter og avgifter på 640 mill. kroner. Stortinget har neppe vanskelig for å forstå at ingen regjering kan godta en slik rasering av inntekter. I debatten i går, særlig i en del replikkvekslinger, ga Høyre noen prøver på hva enkelte av disse forslagene skal brukes til. Det avgjørende er imidlertid at Høyre selv ikke har kunnet sette opp et forsvarlig budsjett basert på sine egne skatteforslag. Herr Platou snakket i et av sine innlegg om det han kalte Høyres tilbud i forbindelse med et mulig 5-parti forslag.

ensidig

Det kunne være av interesse å få vite hva dette tilbud besto i når det gjaldt sosialavgiftene.

Det er spurt om Arbeiderpartiets mål om rettfærdige skatter er innfridd ved dette budsjett. Til dette kan en rolig svare nei. Fortsatt er det her viktig å holde klart at det er systemet av offentlige utgifter og inntekter som totalt sett må medvirke til mer likestilling og større rettfærdighet. Det er stadig min oppfatning at den såkalte skattereform som ble vedtatt av Stortingsflertallet i 1969 var et bomskudd, ikke minst når det gjaldt skattens bidrag til større rettfærdighet. Som vi har gjort oppmerksom på før arbeider derfor Arbeiderpartiet sammen med Landsorganisasjonen videre med retningslinjer for en framtidig skatte- og avgiftspolitik som kan bidra til større rettfærdighet.

Jeg er klar over at en i den økonomiske politikken trenger elementer som kan tilpasses en konjunkturregulering. Imidlertid tror jeg en skal tenke seg vel om før en etablerer folketrygdens finansiering som et middel i denne regulering. Det som særkjenner så vel folkepensionene som andre sosiale ordninger, er de faste og økende utbetalinger. Derfor bør folketrygdens finansiering legges opp på et mest mulig fast system.

Det er naturlig i årets økonomiske hoveddebatt at mange er opptatt av de store inntektsoppgjør vi igjen står overfor i 1972. Det har også vært spurt hva Regjeringen vil gjøre i denne sammenheng. Det økonomiske opplegget for statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet ^{hadde} ~~var~~ selv sagt også i tankene ved dette oppgjøret. Jeg er overbevist om at et mer ekspansivt opplegg ikke ville tjene dette formål. Av flere grunner vil inntektsoppgjøret for 1972

sannsynligvis bli meget vanskelig.. Det tekniske beregningsutvalg - Aukrust-utvalget - er i arbeid for å kunne gi alle parter de best mulige informasjoner som grunnlag for forhandlingene. Regjeringen har kontakt med partene gjennom Kontaktutvalget. Dette vil bli fortsatt.

Som vanlig vil den første prøve bli det store oppgjøret mellom Landsorganisasjonen og Arbeidsgiverforeningen. Umiddelbart i sammenheng med det kommer oppgjøret mellom staten og kommunene og deres mange lønnstakere. Videre kommer statens forhandlinger med henholdsvis bøndene og fiskerne. De store organisasjonene er i alminnelighet klar over sitt ansvar i forbindelse med disse omfattende oppgjør. På det trinn saken nå befinner seg, bør etter min oppfatning Regjeringen ikke blande seg direkte inn i oppgjøret mellom private organisasjoner.

Regjeringens alminnelige økonomiske vurderinger er vel kjent og mer spesielle sammenhenger blir klarlagt gjennom Beregningsutvalget.

I vår tid er lønnsglidningen blitt en vesentlig faktor i inntektsutviklingen. All erfaring viser at moralske formaninger har liten virkning på lønnsglidningen. Denne er en logisk følge av to andre faktorer, nemlig press på arbeidsmarkedet + gode avsetningsvilkår.

I den aktuelle situasjon kan det være naturlig å føye til den avgjørende betydning det vil ha at alle parter i inntektsoppgjøret tar med i vurderingen den utvidelse av folkepensjonene som skal skje fra 1. januar 1973.